

J E L E N K Ö R.

74. szám

Pest szombat september' 13dikán

1834.

Foglalat: Magyar- és Erdélyország (sept. 6. fő RR. ülése; jutalmazás; magy. t. társ. h iradás; Pesten t. evang. superintendentiai gyűlés; különféle.) Anglia (irlandi tized rendszer). Franciaország (Blousseville utazása; Petit ur 's hajója; Martineug; francia papság száma; lengyel collegium; adm. Rigny, Moreno, Gerard 's a' t.) Spanyolország (d. Carlos és Rodil állása; madriti zavargás.) Portugália (folytatása d. Pedro beszédjének.) Németalföld (Haber b.; Hollandia felett levelezői elmékedés.) Szervia (a' szerb nép reményei). Olaszország.

MAGYAR- és ERDÉLYORSZÁG.

Pozsony. Sept. 6kán a' fő RR. orsz. ülést tartván, tanácskozásuk tárgyaul a' törv. munkálat XIII. cikkjét vették föl „a' törvényi szünnapokrul“. Az első §szét csekély változtatással, a' 2ikat a' mint volt elfogadák; 3ikra nézve észrevételük az: hogy országgyűléskor a' hétszemélyi és kir. tábla tagjai jobbára e' gyűléseken jelen lenni tartozván; de egyébiránt is mig az országgyűlés tartása ideje és módja elhatározva nem lesznek, e' tárgyban semmi bizonyost határozni nem lehetvén; — a' mostanira nézve hozandó törvény pedig késő sanctio miatt, — ha csak ideiglenképen nem, — keveset használhatna: tartatnék meg az 1830ki országgyűlés ellátása, mi szerint országgyűlés alatt a' legfensőbb törvényszékeken továbbra is csak büntető, és nem polgári pörök folyhassanak. — A' RR. kerületileg az „urbériben“ tanácskoztak. —

Apost. Királyunk ő Főlsége a' sz. István m. kir. rend kancellárjához gróf Reviczky Ádámhoz intézett kabinet legfensőbb irata szerint, gróf Serényi Jánost a' szomolnoki bányászat és pénzverés fő inspectorát, — továbbá Hackher Ferdinándot az alsó ausztriai keresk. és váltótörvényszék elnökét, a' mondott m. kir. jeles rend lovagkeresztjével méltóztatott, hosszú és hivszolgálatuk tekintetébül, a' szokott díj elengedése mellett, megjutalmazni.

Kolozsvár. B. Wesselényi Miklós ur a' kézdi-vásárhelyi szerencsétlen égettek fölsegéllésére ezer pengő frtot küldött. E. H.

Magyar tudós társasági h iradás.

Nemes Torontal vmegye KK. és RR. felszólítására az ugyan azon megyebeli birtokosok által a' magyar tudós társaság pénztárába alapítványul 1834beli Junius 14kén Nagy-Beeskerekről 1364 forint 24 kr. pengőben küldetett következő adakozással:

1. Bydeskúti Lajos Táblabíró adott	10 for. — kr.
2. Török Becsei uradalom	100 „ — „
3. Nagy Szent-Miklósi Járás községei	124 „ 24 „
4. Váltságos nagy kikindai kerület	80 „ — „
5. Gróf Gyulai Albert cs. kir. Altábornagy és valóságos belső titkos tanács.	50 „ — „
6. Endrődy József Táblabíró	100 „ — „
7. Etskai Lázár Ágoston Táblabíró	400 „ — „
8. Ivándai Karácson István Táblabíró	100 „ — „

9. Nikolits János Táblabíró	100 for. — kr.
10. Dadányi Constantin Táblabíró	100 „ — „
11. Némethi Damaszkín Antal Táblabíró	100 „ — „
12. Sztemorai Malenicza Miklós Tábl.	100 „ — „
Összesen	1364 for. 24 kr.

Pesten September 8. 1834

a' Titoknok által.

A' magyarországi 4 evang. Superintendentia, báró Prónay Sándor cs. aranykulcsos, magy. tudós társasági igazgató tag, generalis inspector elnöksége alatt Pesten most septemb. elején tartotta általános gyűlését. Elfoglalta abban mint másod generalis inspector, székét Szirmay Ádám cs. aranykulcsos és septemvir, minekutánna kijelentett: hogy az országbeli evang. gyülekezetek szavazati többsége ő méltóságára ütött ki. Több elintézesek közül megemlítendő, az, hogy a' Dunántúli evang. superintendentia most másod ízben hozá indítványba az illy általános gyűlés jegyzőkönyvének ezután magyarul vitelét. Többség azt határozá, hogy mostantól fogva az magyarul és latinul folyjon, még majd később csupán magyarra változhatik.

Különféle. Eger, sept. 9kén. Bő termésű szőlőhegyeinket, valamint a' szomszéd helységekét is a' huzamosb esőzések után azon váratlan csapás érte, hogy a' hirtelen fölmelegült napok folytában a' szőlőfürtök csutkájokban összesülve vesszejikről leszáradnak, és szemenkint is de sok részben egészen hulladoznak. — Kovásznai Kovács István ur több ns. megye táblabírája 's az 1809—10ki fölkelő nemes seregben volt kapitány aug. 21kén munkás életének 50kében meghalálozott. Érdemei közé tartozik az ifjuság számára irt 's közre bocsátott két könyve. Tetemei t. Nógrád vmegyében Ordason, hol a' boldogult szerető rokoni közt csöndesen tölté el életét, ta- karítottak el. —

A N G L I A.

A' Morning-Herald szerint a' cholera Dublinban szörnyen dúlong. Naponkint 150—200 betegszik-le, 's a' halálozás a' vagyonos, és műveltebb osztályban is borzasztó. — A' Courier a' négyes-szövetség pótlék cikkelyére, mellynél fogva Portugália kötelezte magát a' segély-adásra, megjegyzi: Don Pedro ugyanazon 4000 idegent szándékozik a' spanyol királyné segedelmére kül-

deni, melyt őt segíté leánya széke visszafoglalásában. A' spanyolok azonban nem örömet fogják azt látni, ha idegenek jönnek ügyökbe avatkozni; de a' tágas országban 4000 fő nem is sokat tehet. — Don Pedro ez alkalommal szép szerével meg akarna az idegenektől menekedni, kikre már úgy sincs szüksége. Mi Franciaország fegyverbeavatkozását illeti, az betű-értelemben fölberzente a' spanyolokat, 's minthogy a' portugáli segéd veszélyes, nem marad a' kormányzó királynénak egyéb hátra, mint az, hogy mind egyikkel, mind másikkal föl hagyjon. D. Carlos jelenléte spanyolországban nem árt neki annyira, mintha akár e' hgnek, akár a' republicanus pártnak, mely Spanyolországban igen nagy, alkalmat nyujtana elhátározó diadalra.

Bizonyos levelező Dublinból következő érdekes adatokat közöl az irlandi tizedrendszeréről. — A' tized a' britt szigeteken szinte olly régi, mint a' keresztyénség, 's békesen megadták azt, míg csupán a' katolikus vallás uralkodott Irlandban, 's annál inkább, minthogy az nem egyedül a' lelkészség tartására szolgált, hanem egyszersmind közhasznú célokra. A' katolikus lelkészség a' tizedben csak közbirtokos volt; mert a' tized egy része új egyházak építésére, régiek javítására, egyház- és oltárszükségekre fordított; más része kórházakra, iskolákra, 's egyéb jótékony intézetekre költetett, vagy egyenesen szegények közt osztatott ki; 's csak a' maradék rész, — nem több egy negyednél, vagy legföljebb egy harmad — jutott a' lelkészeknek jövedelem gyanánt. A' reformációval azonban egészen más viszony támadt. — Skótzsiában a' tized egészen eltöröltett, Angliában 's Irlandban pedig tüzzel vassal csikarázt ki a' prot. papság, 's néha még világiak is, kik a' közbirtokossággal többé meg nem elégtélvén, az egész tizedet kizárólag egyedüli sajátjukká tették. A' prot. egyház szükségire különös adók hozattak be, a' kórházak 's egyéb illyes intézetek most többnyire magányos alapítványokból kerültek, vagy önkénytes adakozásokból tartattak fön. A' szegények ügyében a' szegény-adóhoz 's szegénytörvényekhez folyamodott az ország, míg a' nevelői 's oktatói intézetek — az egyetemeket, 's néhány nyomorú egyházmegyei és grammatikális iskolákat kivéve — mind magányos intézetek 's alapítványok. Ha az egész ország fölvette volna a' prot. vallást, a' tized tán kérdésbe sem jött volna, mint némelly tekintetben Angliában, hol e' fölött még engesztelő körülmények is támogatják a' tized ügyét, mi Irlandban nem úgy van. Angliában és Walesben valamennyi telkek egy-évi jövedelme 29,476,850 font ster-

lingre becsültetett; ebből a' tizedtől szabad telkek jövedelme 7,904,378 ft. st.; ollyaké, mellyek részben szabadok 856,183 ft. stre megy; azoké végre, mellyek csak alacsony osztalékot adnak, 498,873 fra. hág. Honnan az egész telekbecsnek alig van kétharmada teljes tized alá vetve. — Irlandban ellenben egészen más a' dolgok helyzete. Itt a' nép $\frac{2}{5}$ része katolikus, míg a' többi egy hatodnak $\frac{1}{5}$ része dissenter. Az adófizetők ugyanazok, kik valaha voltak (a' katolikus alnép), a' régi tizedbirtokosok is fönvannak még (a' kath. lelkészség) 's mind e' mellett az egész népesség $\frac{1}{5}$ részének clerusa a' tizednek nem $\frac{1}{5}$ hanem $\frac{2}{5}$ részére tart számot. Hogy a' tized elidősített jog, senki sem veszi kérdésbe, csak az van most vitában: kit illet? — A' kath. egyház nem kiáltja vissza, 's a' katolikus telekbirtokosok sem kívánják azt egyházuk számára, hanem önmagukra vissza; mert jogtalanságnak hiszik, hogy ők katolikus létükre számfölötti lelkészt tartsanak ellenkező vallásukat, míg saját, szükséges és munkás lelkészeik önkéntes adakozásokra utaltatnak. — A' protestansok ellen-ökai azon egy alapon nyugosznak, hogy a' tized-tartozás nem a' személyen hanem a' telken fekszik, mellyek birtokosai jobbadán protestansok, 's tehát a' protestans lelkészség fön tartására kötelesek. Továbbá, hogy mindenki, ha valamelly telket kibérlel, előre tudja, hogy abból tizedet kell adnia, 's végre mivel, hol Irlandban a' telkek (számra kevesek) a' tizedtől mentvék, ott a' bér díj magasabb, honnan a' bérlelés alkalmával a' tizedre is szokott lenni tekintet. — Littleton ur törvényjavaslata oda ütött ki, hogy az egyenes tizedtartozást a' telekbirtokosok vegyék magokra, minthogy tulajdonkép úgy is ők fizették azt. Elöttök csak két út állott nyitva, u.m. hogy a' bér díjt magasabbra emelni, mire a' bérlelők rá nem fogtak volna állani, mert akkor semmit sem valának nyerendők; vagy az egész tizedet saját erszényükből adni meg, mi őket annyival vala szegényítendő. Ezt belátták a' lordok, 's minthogy közülök soknak nagy birtokaik vannak, visszavetették a' javaslatot nem csak az elv miatt, hanem saját érdeköknél fogva is, mert akkor kénytelenek lettek volna azon szerephe lépni, mellyet eddig a' prot. lelkészség viselt, mi a' bér díjt veszélybe hozhatta volna; más részről nem akarának magokra adót vállalni, melly jövedelmeiket esonkította volna. — A' tizedügy elhárítása nehezségei továbbá nem egyedül a' jogkérdésben fekszenek, hanem különösen azon módban, mellyel az egész rendszer munkál, 's azon heves ellenszegülésben, mellybe az a' tizedtartozó félnél ütközik, 's melly ellenszegülést

a' két párt dühössége még inkább neveñ. Tizedet adni köteles Irlandban minden művelt telek — (mintegy 12 millió irlandi acre) —; a' kivétel szerfölött csekély. Az irtvány-föld első hét esztendőben a' tizedtől szabad. Irland minden tekintet nélkül a' népség vallására nézve, prot. egyház-megyékre van fölosztva, vagy is inkább a' régi kath. fölosztás van megtartva. A' megyének feje érsek vagy püspök, egy vagy két dékánal 's káptalannal. A' praelatusok jövedelmeiket többnyire az egyház telkeiről szedik, honnan a' dékán és káptalan hűz egy részt, míg ezenkívül tizedtartozó plebánosaik is vannak. — Minden egyház-körnek, akár van benne protestans, akár nincs, van plebánosa, kinek kényelmes házon, kerten 's telken kívül, minden telek-tulajdonostól, akár bérlő akár birtokos, tized jár. Némellyiknek e' lelkészek közül két három; sőt négy egyházköre is van a' sziget külön részein, kevés vagy semmi dolga levén; mert a' népség csak $\frac{1}{3}$ -de vallja az angol egyházat, 's ez is jobbadán az éjszaki részeket, 's a' nagyobb városokban lakik; honnan világos, hogy soknak e' lelkészek közül semmi községe sínes, 's tiszte csak henye hivalkodás. Természetes következése, hogy jövedelmeiket nem egyház-körökben költik el, hanem a' hol nekik tetszik, 's ha már csak ugyan van valami lelki munkájok az egyházkörben, helyetteseket tartanak; kiknek 60—100 ft. stget adnak (600—1000 pengő fr.) — Ha most a' tized-vevőkről a' tizedkötelesekre tekintünk, azt találjuk, hogy ezek $\frac{1}{3}$ része katholikus, $\frac{1}{3}$ dissenter. A' telkek nagyobbára nem a' tulajdonosak kezében vannak, hanem 10—60 acre-nyira parasztnál vannak bérben, kik az éjszakiak közt, némellyeket kivéve, mind katholikusok. A' bérdíjak, különösen a' távlevők (absenter) jószágin, megbírhatlanok, 's a' bérlő, kivált szűk esztendőben noha legnyomorubb életben sanylik, még sem képes azt megfizetni. Ezen emberek majd $\frac{2}{3}$ -da nyomoru kunyhókban lakik, mellyeket vagy földből állítanak össze, vagy sziklákból, 's csak holmi kóróval, vagy szalmával fődvök. Számosan évről évre csupán burgonyából tengnek; hering már ritka falat, húst csak ünnepen látnak, mert azon egy pár sertést, tyúkot, vagy kácsát, mellyet közben tartanak, el szokták adni, csakhogy a' bérdíj kiteljék, 's még is két három éven át adósokul maradnak sokan. — Néha oda hagyják kunyhójukat 's telkeiket, 's megszöknek, máshol keresvén élelmet. Mások (százan, sőt ezrenként) Angliába mennek, 's mit ott a' magasb napszamból nyernek, családjokkal abból élnek télen ált. Sok prot. lelkész belátta ezt, azért is esniyan bánt-velők, méltatlanságnak tartván erőszakos eszközökhöz nyulni. De mások szigorúan behajtaták azt. —

Illy környületek közt, miután Grey gr. lépett a' kormányba, — Stanley ur, az akkori irlandi státustitoknok, kinyilatkoztatá a' parlamentben, hogy a' kormánynak szándéka a' tizedet eltörleszteni, mit az irlandi kath. tagok nagy tetszéssel fogadtak. Következése az lön, hogy a' tizedeket előbb egyesek, később egész testületek tagadták meg, a' tized-behajtókat elkergették, néhol agyon is verték. A' prot. lelkészség a' törvényes szigorúsághoz folyamodott. Elzálogították a' paraszt barmát, 's árverési uton eladták. Ez azonban csak rövid időre használt. Mihelyt sertést vagy tehenet 's a' t. elzálogítottak, összecsoportosult a' parasztság 's erőszakkal kiszabadítá azt. A' lelkészség a' rendőrök 's katonasághoz folyamodott. Egész osztályok őrzék az elzálogított jószágot, 's az árverés is őrizetük alatt történt. De a' parasztnak mindig feles számmal jelenének meg, oda nyilatkoztak, hogy ők mindenkit agyonvernek, ki az árverésbe bocsátott jószágért csak egy pénzt is igérend, 's minthogy fenyegetésüket teljesíték is, nem találkozott vevő. Később megtanulták O'Connell-től, mikép kerülhetni-ki a' törvényt erőszak nélkül. — A' lelkészség tehát jövedelem nélkül maradt, honnan a' parlament tavaly 1 millió ft. st. szavazott tartásukra. Most ezt sem kapják.

FRANCZIAORSZÁG.

A' király elulazása a' déli részekre némellyek állítása után september 1re van megállapítva. — A' fr. kormány Blosseville urat azon meghagyással küldé Grönland felé, hogy biztos közéletést keressen Grönland partjaihoz. A' kormány aug. hónap óta (1833) semmi tudósítást sem vön Blosseville urtól, 's minthogy utasításához képest már Septemberben (1833) vissza kellett volna a' hajónak jöni, valamennyi éjszaki révbe szét üzené, hogy fr. Lilleise hajóról, mellyen B. ur kiindult, ha valami hirt tudnak, arról a' fr. kormányt értesítsék. Még mindezőta nem jött semmi hír. A' Moniteur már most B. ur bátyjától, Blosseville Erneszt urtól levelet közöl 1834. jul. 1ről: mellyben tudósítja a' tengeri évkönyvek igazgatóját, hogy testvére, ki 1833 jul. 4én Dünkirchenből kiindult, hozzá Nord Fiordból, Island keleti partjáról 19én irt. — Aug. 5én tudósítást küldött be a' ministerhez. Julius 29én 10 órányi darab földet fődözött fel Grönland keleti partján, melly rész még a' földabroszokon nincs kitéve. A' felfödözött szárazföld az éjszaki szélesség 68°, 34'től — 68° 55'ig tart, a' hosszság 27° 16'től — 28° 2'ig. Eddig angol és dán nevek fénylének a' földabroszon Grönland területén, ezentul majd francia neveket is olvashatni rajta. — A' levélíró ugyan nem hiszi, hogy öccse

szándékosan tölté kün a' telet, mert a' nélkül is sok akadállyal kellett küzdenie. A' jeget áttörhetlennek írta; tiszteit 's kormányosát fölötté dicseré. — Végre azon reményét fejezi ki, hogy öccse bizonynyal visszajövend. — Sz. Valeryből aug. 16ról egy levél következő szomorú történetet közöl: „Petit ur, amiensi orvos Sz. Valeryben folytatni akará próbatételét viz alatt járó hajójával, és számos néző gyűlt össze a' csatorna medre körül. Tegnap, 15én estve 6 órakor, lemerült a' hajó, 's 45 perczig kelle viz alatt maradnia. Közös lón az aggodalom; a' tenger olly magas volt, hogy a' medret kiüríteni nem lehetett. Két óráig siker nélkül erőködtek e' tojás-kerekded hajót felhúzni; a' kötelek vagy lesiklottak róla, vagy elszakadoztak. Várni kellett tehát, míg a' tenger leapadt, 's Petit urat csak 12edfél órakor huzák ki fuladtan. Okát e' szerencsétlenségnek még nem határozhatni meg, minthogy a' hajó még viz alatt van. Mi embertől telhetik mindent elkövettek, hogy e' szerencsétlenségnek elejét vegyék, kétszáz személynél több dolgozott az éj két harmadán túl; de a' hajón 4000 fontnyi kő-teher volt, 's ehez még a' hajó sulyja, az embereké 's a' benne lévő vizé is járult. Azon dereglyéket is, mellyeket alkalmazának, a' tömeg lehuzá, 's midőn a' hajót a' szárazra akarák vontatni, lehetetlen volt azt a' part meredek szélén felhuzni; végre a' viz alatt törték be annak ajtaját.

A' Journal de Paris ellenmond azon, némi lap által terjesztgetett hirnek, hogy a' követházat december végére elhalasztó rendelés vissza huzatott volna, 's a' kamarák nov. 3ra fognának egybe hivatni; — ugyszinte azon hirnek is, hogy Talleyrand hg. aggsága miatt többé vissza nem fogna térni Londonba, 's a' kormány örömmel fogadja ez alkalmat, az öreg diplomatát elbocsáthatni. — „Olly férfi visszalépte, ugymond a' lap, mint Talleyrand ur, azon események közé tartozik, mellyeket a' kormány sajnálhat inkább, sem mint ohajthat.“ Aug. 25én meglátogatta Dupin elnök Talleyrand urat, 's a' diplomacia e' patriarchájánál 2 óráig mulatott. — 26án Dupin ur családjával Clamecybe utazott el. —

A' kormány, Martineng Julius urat nevezé ki tengerügy generaljának, mi szerfölött nagy benyomást okozott; minthogy M. ur már a' restauratio alatt is viselé e' fontos hivatalt, 's a' julius-revolutio után letétetett, mert igen buzgó carlista volt. Az Eclairer, különben a' Juste milicu lapja, e' kinevezés végett hevesen megtámadja a' kormányt 's tanácsolja a' királynak, hogy illy körülmények közt délszakra ne utazzék, mert a' nép csak rosszul fogná fogadni. — A' j. des Debats csakugyan jelenti is hogy a' király délszaki utját jövő évre

halasztotta. Ezen év szeptemberében pedig csak Campiègne, Amboise és Fontainebleau kastélyokat fogja megszemlélni. — Az ami de la Religion azon megjegyzést teszi, hogy a' papi nevelő intézetekben, 's magában a' lelkész számban nagy fogyatkozás kezd uralkodni. Az 1830iki névkönyv (Almanach) szerint az évenát megholt hivatalkozó lelkészek száma 1015re ment; 1834ben 1114re megy. Pappá pedig ezen utóbbi évben 200al lett kevesebb. Még figyelemre méltóbb fogyatkozást tapasztalni a' papnövendék házak (seminarium) tanítványiban; 1829ben e' házakban 9304 theologust; 1404 philosophust; 's a' classicus iskolákban v. osztályban 19,770 növendéket számlált. Folyó évben a' jegyzék csak 7417 theologust, — 2162 philosophust; — és csak 13,824 növendéket mutat a' kis növendékházakban. Honnan négy év alatt 9071 individuum a' fogyatkozás. — E' jegyzék szerint, mint följebb láthatni a' philosophusok száma megsaporodott.

Rigny admiral, mint mondják, bizonyos gazdag amerikai özvegyet fog elvenni, kinek évenként 400,000 frank jövedelme van. E' vagyonele azonban, az első házasságból származott két leányé, kiknek azt azonnal ki kell adni, mihelyt nagykorukat elérendik. — Parisban nagy megindulást okozott az isméretes Moreno spanyol general elfogatása. Ugy hiszik, ő volt az, ki ellen intézve valának a' rendőrtiszttség szabályai. Később érkezett hírek mondják: Moreno vonakodott a' kérdésekre válaszolni, mellyeket a' fő rendőrtiszt elébe ada, 's egyedül azon nyilatkozásban átkodott meg, mellyel elfogatását jogtalannak nyilvánítja. — A' Quotidienne beszéli, Gerard marsal a' National fölmentetése után azonnal sz. Cloudba ment Lajos-Fülöphöz, hogy újra, tisztelő kifejezésekben, előterjessze, mi igen sok alkalmat 's anyagot nyújt személyes beavatkozása az ország dolgaiba a' sajtónak panaszokra, 's mi igen esőkentik e' panaszok napról napra a' francziák bizodalmit, mellyel még az alkotmányos monarchia iránt viseltetnek. Erre, mondják Lajos-Fülöp imezt válaszolá: hogy ő képes a' sajtóval szembe szállani, 's nem illik hozzá, ha már egyszer annyira ment visszatérni. — A' National mondja, a' jogiskola számos tanítója ellenmondást nyújtand be Rossi ur kineveztetése ellen a' monarchia alkotmányos joga tanítói székére, minthogy ő sem franczia, sem a' jogok tanárja (törvénydoctör). — A' parisi lapok azon jelentést közlik, hogy Czartoryski hg. és Plater Lubov. gróf Orleansban collegiumot szándékoznak alapítani, melly a' kiköltözött lengyeleknek hasonló szolgálatot tegyen, mint a' Stuartok megbukása után a' St. Omeri 's egyéb városi collegiumok a' kiköltözött

angol jak kező: K dában lev kalowski sen, Né mellyben mekei, neveltess kapitány tek ur aranyat aranyat toryski h adák. M lát alapí te Cz. h szágban hatja, n gok ócsa sét; 's collegium gye. — aug. 26 A' paris lassank

Mo ujjabb m sek szer kiséreté denütt Aug. 30 ritban le is ny azonban városi előtt tö Herald közlegé 18ki ő ezért h végezn bü 17 zugolód hogy a' pártosn mondot csak eg plombul koresm dicseke na még lóban k de sze Quesad

angol jakobitáknak. A' dolog összefüggése következő: Két évvel ezelőtt gallicziai D. gróf Dresdában levén Potoczka Claudina grófnéval és Mikalowski kapitánnyal tervet dolgozának ki közösen, Németország közepén olly iskola alapítására, mellyben a' kiköltözöttek és katonák árva gyermekei, mellyeket Lengyelországból küldenének, neveltessenek. Az intézet vezérlete Mikalowski kapitányra bízák, a' tanulmányok tervét Rottek ur dolgozá ki. D. gróf e' célra két ezer aranyat adott 's Gallicziában még három ezer aranyat gyűjte hozzá. Ezen összeséget Czar toryski herczeg ügyviselőjének kész pénzben átadák. Miután azonban kitetszett, hogy illy iskolát alapítani Németországban nem lehet, azt hitte Cz. hg. hogy e' pénz egy részét Franciaországban tanuló ifju lengyelek segedelmére fordíthatja, némi idő előtt ezt a' párisi lengyel újságok ócsárlották, mint a' hg. önkényes cselekvését; 's ez látszik öt arra birni, hogy lengyel collegiumot alapítson, 's e' szándékát közzé tegye. — A' pairkamara az aprilisi történetek végett aug. 26kán ismét 62 foglyot bocsáta szabadon. — A' parisiak közül még csak 20an vannak fogva. Lassanként mind kibocsáttatnak. —

SPANYOLORSZÁG.

Moniteur aug. 31kén: A' spanyol hadaklegújabb mozdulati felől kormányunkhoz jött jelentések szerint: d. Carlos 26kán estve három osztály kíséretében Roncesvallesbe ment; — Rodil mindenütt utána nyomul, de csekély sikerrel. — Aug. 30kán nagy híre volt Parisban, hogy Madridban lázadás ütött ki; e' hir a' papirosok becsét le is nyomá, — későbbi hivatalos tudósítás után azonban készültek ugyan némi nyugtalanságok a' városi katonaság részéről, de mellyek kiütésök előtt tökéletesen elnyomattak. Ugyan is a' Mor. Herald levelezője szerint a' Princesa-ezredből egy közlegényt, neve Fornes Márton, ki a' jul. 17 — 18ki öldöklésben nagy részt vett volt, 's most ezért halálra ítéltetett, aug. 18kán kell vala kivégezni. Bajtársai a' Princeza- és városi-ezredből 17kén gyűlöngeni kezdenek az utczákon 's zugolódni a' leendő végrehajtás ellen, nem hívné, hogy a' kormánynak, miután Estefani fő carlista pártosnak életét meghagyta, — jusa legyen a' mondott katonát, ki különben jól ismért hazafi és csak egy vagy két barátot ütött agyon, 's a' templombul kivitt kehellyel legfeljebb is a' szomszéd koresmába ment, hogy belőle ihassa ki borát, 's diésekedjék mellette, miket tett már, 's miket fogna még tenni, — kivégeztetni. Ez aljas katonák valóban komoly nyugtalanságot támaszthattak volna, de szerencsére épen jelen volt a' városban gen. Quesada, nem híres katona, hanem támadás-csil-

lapításban igen ügyes, 's kitől az aljasság mód nélkül fél. Ő tüstént kiharancsolta a' városbul az egész Princesa-ezredet, többieknek pedig, ha utczákon tovább is csoportozni 's nyugtalankodni meg nem szünnének, azonnali fegyverrel szétüzetést, 's az elfogatandó vétkesekre sorba lövöldöztetést hirdettetett. Ennek azon szép sikere lön, hogy a' zajongók egymásután haza siettek, 's estve már mint legnyugalmasabbak jelentek meg a' Pradoban mulatkozni. Legkisebb rendtelenség sem történt többé. Más nap reggel pedig az elitét közvitéz annak rendje szerint minden háborítás nélkül kivégeztetett. E' volt mindössze is, a' parisi újságok által annyira híresztelt madriti lázadás. Öster. Beob.

P O R T U G A L I A.

(A' trónbeszéd folytatása.) Közben egy nyugtalan és vakbuzgó párt, alattomos és hatalmas erők-tül, vezetve, 's talán idegen pártfogásra is támaszkodva, elszakadt a' hazátul, ellenségeül nyilatkozék minden szabadályos intézetnek 's polgártársai jóllétének, és azon gonoszt tette föl magában: hogy uralkodtassa a' visszaélést és kivétel-jogokat, földulja a' chartát, 's visszaállítván a' gyalázatos és káromlandó határtalan erőszakos uralkodást, még az én, kérdésbe vonhatlan 's elismért jogaimat is a' portugáli trónra, feszegette. E' pártot a' nemzeti seregek 's nép hazafi buzgósága visszanyomák, de azért mint szabadság és köz jó eskütt ellensége föl nem hagyott sötét ármannyival; míg végre eszelős dühök, vakbuzgóságuk, csalás, ocsmány árulás 's minden alacsony hitszegő eszközeik, mellyeket kétségbeesés és örültség szolgáltatott kezükbe, megpróbálása után, — kénytelenek lettek fölbomlását látni gyalázatos rendszerüknek, melly alatt Portugália hat egész évig szenvedett, 's melly nyomoruság példájaul szolgálhat a' világnak, millyent még legszentségtelenebb idők sem szültenek. Családombul való herczeg volt, — lehetetlen érzékeny tájdalom nélkül e' körülményre visszaemlékezni, de köteles vagyok elmondani, — fens. családom egyik hge volt — egy hálátlan, elvetemült testvér — ki e' pártütést táplálta, élesztette, hogy magát trónra emelhesse, mellyet irigység, hűtelenség és áruláson épített vala. Gyalázatos erkölestelenséggel szegte meg e' hg. erős fogadását, mellyel magát a' constitutionális charta föntartására 's törvényszeres uralkodójának hódolásra kötelezé; esküjét, ígéreteit, mellyeket Bécsben, Parisban, Londonban és Lissabonban ismételve tett; ünnepies kézfogását a' királynéval, ki neki hitvesül vala szánva; megjártszá bizodalमत, melly által őt az ország regensévé és helytartómmá neveztem, meg végre magát a' kormányzást, mellyet ezen tisz-

tes czim alatt üzött, midőn épen azon nemzeti képviselésből, melyet megsemmisíteni akart, egy hasztalan és törvénytelen gyülekezetet híván össze, általa kérdést döntetett el, melly kérdés nem lehetett, 's magát királynak nyilatkozattá, midőn már különben is tettel királyi hatalmat bitorlott; mi több: nem állotta ez iszonyu törvénytelenéget körmönfont hazugságokkal és csalfa végzésekkel igazolni. Ily éktelen uton vitte végbe igazságtalan munkáját 's trónra lépett, melyet hasonló fekete hitszegés még soha sen nem tartott. Ezer meg ezer tiszteletes áldozat hullá el e' zsarnokság alatt hohérpallos, sanyaru tömlöcslés v. messzi világgrészekbe száműzetés által, a' nélkül hogy más vétkük lett volna mint becsületes viselkedés, 's a' nélkül hogy törvénytelenül itéltettek volna el; kárhóztatásukat egyedül a' kormánynak önkénye 's gyalázatos pribékjeinek barbarussága határozzák. Félelem és rémület, gyakran halálnál kinosbak, tarták fogva a' még valami személyszabadságot érezni látszókat. Érdemes és tisztos férfiak gunyakaczaj-tárgyak lettek az aljas nép előtt melly példakkal tanítatva, 's talán jutalmakkal is kecségetve érdemnek tartá azon derék férfiakat uton 's utfélen gyalázattal illetni; a' polgári házmenedék minden pillanatban megsértetett; rablás és gyilkolás büntetlen hagyaték, sőt többször kormány-tetszést nyertek. A' szentegyházban, — alig merem érinteni, de tudják az urak 's tudja mindenki, hogy igaz a' mit mondok, — a' szentegyházban mondám a' szent oltárok és istenség előtt, az Isten és béke 's könyörületesség szolgáji vallásnak tett szolgálatképen magasztalák a' gyilkosságot, 's új üdözési, vér- és halál-evangéliumot hirdetének az elhámult népnek. Nem volt vétek melly el nem követtetett, nem tévelygés mellynek magasztalóji nem lettek volna 's nem erény, melly meg nem csufoltaték vagy gyalázott volt; sehol oltalom és hátorság többé senki számára, kivéven a' gonoszokat, kik vadság és vérszomjas törekvés által mások közül följebb tünnek. Elhagyom e' szomorító rajzolatot; a' dolog mindenütt ismeretes és nincs hely az országban hol hasonlók nem történtek; kevés becsületes polgár is találkozik, ki hasonlókat nem szenvedett vagy miattok szomszédját, barátját, atyafiját meg nem siratta. — Szívem vígasztalhatlan volt országom és alattvalóim e' gyászos állapotján, 's ámbár ez utóbbiak közül azokat, kik becsületük és igazság-szeretetük miatt hazájukból kizaklatva Európában 's Amerikában szerte szórva voltak, mennyire csak telhetett segitettem, ezzel még is kielégítve nem lehetett irántok viseltető érzelmem, sem magas helyzetem becsülete, sem a' királyné jogai. Előre nem látott történetek

és szent fogadásom melly alattvalóimhoz csatolt, a' braziliai császárságrullemondásom után, visszahoztak Európába. Itt, két igen hatalmas de irányban épen ellenkező tárgy vonta magára figyelmet. Láttam egy részről, mikép nagy számu, jeles, érdemes hazafi portugálok merően és nemes lelkesedésű szorgalommal dolgoztak azon, hogy a' bitorlás kezeiből a' királyné trónját kiragadják, készek ezen ezélra minden akadály és veszéllyel megvinni; — de láttam más részről a' hatalmas és kettőztetett törekvést, melly ama' nehéz vállalat ellenében állott, mind a' despotismus és kabinetek politikai érdekei oltalmazói, mind ama' terjedelmes egyesületek részéről, mellyek „conservatív“ név alatt egész Európában gyökeret vertek volt. Könnyen kivethetem mind e' közben mikép a' hazafi portugálok szemei egyedül rám valának függesztve, 's átláttam magam is, mikép a' Gondviselés szokatlan és rendkívüli utaken engem látatott kirendelni ama' súlyos de dicsőséggel teljes vállalat vezérletére. Vezére lettem tehát azon nemes pártnak 's eszközökhöz nyultam: megmenteni a' nemzet böcsületét, visszaadni szeretett leányomnak királyszerékét, 's az elnyomott népnek méltó szabadságát. Kisértések tétettek, engem e' ezélut minden alacsony eszközök által eltéríteni, de fogamatlanul, én kezdett pályámmal állhatatosan megmaradtam. Azonban mindenek híjával lévén, a' mi szükséges volt mindent ujon kelle összeszerezni. Sajnálom, hogy mindent a' mit egyeseknek szenvedni, mindent a' mit megpróbálni kellett, el nem beszélhetek; sajnálom, hogy elő nem hordhatom mind azon nemes portugálok neveit, kik e' fontos vállalatra magokat tántoríthatatlan elszánással és erős munkáikkal szentelék; nem hagyom még is említettlen, hogy a' pénzsegedelem, mellynek kiállításá színtolly kerülhetlen szükséges valaminthé szükséges volt, egyetlen egy szerződés által eszközölteték, mellynek más garantíája nem volt mint a' vállalat sikerülése, és nem más biztossága mint saját aláírásom. Mind azoknak kik adák, mind kik vevék, egyiránt hártatlan és egyenes volt mind bizodalomuk mind buzgóságuk. Én a' királyné nevében átvettem az ország regensségét, mert szükséges volt a' vállalathoz egy mindenkor jelenlevő és mindenben résztvevő munkás és figyelő központ. Mint első katoná állottam be a' nemzeti hadsereg vitéz és bajnok soráiba, és örömem volt látni, miképsereglének hozzánk más országai, constitutionalis szabadság barátai, nemeslelkűen készek osztozni áldozatink, szerencsétlenségink és diadalainkban, csupán azon belső meggyőződésből, hogy Portugáliának constitúciói ügye velük is mindnyájukkal közös, és alapjaira nézve minden tekintetben a

való és
kiadott
komat,
vét; bé
csánato
tem min
güket
szerü k
's kész
jait 's
nemzet
mányt
ség és
be a' p
ra, de
polgári
lelkesü
és tapa
értem
rencsés
ijedelet
zott,
akadály
egyetlen
becsület
idő óta
né ügy
lálhatla
állhatla
ket ug
lehet
kozás
mellye
egyese
zik, n
Nem l
telletni
dajit,
taltam
ember
közne
dokna
hattak
állhat
dolhat
legszo
levero
nem
melly
noksá
szörn
ténet
örökr
sereg
kis s

való és igaz szabadsághoz mért. 1832 febr. 2kán kiadott manifestumomban kinyilatkoztattam szándékomat, alaptétimemet és jövődöbeli munkálatim tervét; békét, jóakaratot, multakról feledést söt bocsánatot, kiknek arra szükségük lett volna, ígertem mindenkinek azon föltét alatt, ha kötelességüket elismervén esküjökhez hívek 's a' törvényszerü királynénak hódolók lesznek. Illy föltétellel 's készülétekkel hagytam el Franciaország partjait 's az Azorokhoz vitorláztam, hol a' derék nemzet egy részecskéje egyesülvén velem, kormányt állítottunk, melly e' tartományokat hőlesesség és hazafisággal igazgatta. Itt szedetett rendbe a' portugáli kis hadsereg, kicsi mondám számra, de nagy, erős, és győzhetetlen vitézségre, polgári erényre és nemes gondolkozásra mellytül lelkesült, igaz ügyre mellyért hadba szállott, és tapasztalt ügyességü vezérire. 7500 emberrel értem meg Portugália széleihöz, 's az örökre szerencsés jul. 8kán (1832) partra szálltunk. Az íjedelem, mellyet e' kiszállás ellenségünkben okozott, utat nyitott e' hazafiak picziny számának akadálytalan tovább nyomulni 's jul. 9kén, vagy egyetlen emberünk vesztése nélkül beértünk a' becsületos, derék Oportoba, mellynek lakosi ez idő óta legnagyobb lelkesedést mutattak a' királyné ügye 's constitutionalis charta iránt, és számlálhatlan példáját adák esuda-hűségük, vitézség, állhatatosság és hazafi elszántságuknak, mellyeket ugyan valaha ismételni, de felülhaladni nem lehet soha. Beszédem köre nem engedi a' hadakozás egész terjedelmét, a' makacs és szük ostrom, mellyet egész esztendeig dicsőséggel állottunk ki, egyes eseteit elbeszelnem. A' történelethöz tartozik, mind ezt az utóvilágnak hűséggel megírni. Nem hagyhatom még is, legalább átaljában érintetlenül a' polgári és hadi érdemek azon ritka példáját, mellyeket a' seregnél 's lakosoknál tapasztaltam; nem azon vitézséget, melly által 80,000 embernek állottunk ellent, kik minden segéd eszköznek özönében voltak 's birtokában minden módoknak, miket fanatismus és kétségbeesés nyújthattak; nem azon majd hihetetlen lelki erőt és állhatatosságot, mellyel a' halálnak minden gondolható legrettentőbb alakjaival, a' nélkül hogy legszorongatóbb perczekben valaha gyöngeség v. leverettség jeleit adtuk vala, szembe szállánk; nem végre azon legfensőbb hazafiság esudáját, melly által a' szolgaság, bárdolatlanság és zsarnoksággal legveszélyesb harcra keltünk, 's e' szörnyetegeket le is győztük. Vége felé egy, történetei által rettentő 's Portugália évkönyveiben örökre emlékezetes esztendőnek, a' nemzeti hadsereg némi erősödést nyere új csapatok által. E' kis sereg egyik osztálya elfoglalta Algarbiát 's

utánna megszabadítá az ország fővárosát, mellybe 1833 jul. 24kén, a' lakosok közre munkálása és buzgó örömkialtásaik közt mene be. Az ellenség hajóhada sz. Vincze-foknál dicsőséggel legyőzetett 's elfogatott. Ugyanazon hénap 25kén egy újabb nevezetes diadalt nyertünk Oportónál az ellenség nagy számú táborán, 's ez engem azon kedvező állásba helyezett, hogy többi seregeimhöz a' fővárosnak indulhattam, hova 28kán értem meg. Itt mintegy új esuda által azonnal új tábor állott föl; a' város mindünnen megerősített 's védelme bajnoki volt. Octob. 10kén a' 16,000-re menő ostromlókat 8300 fő felényi hadal, mellyből különben csupán 2500 fő volt gyakorlott katona, támadtam meg; vitézség nevelé a' kis számot 's az ellenség Santarembe vereték vissza, hol maradt is mindaddig, valámig idején levőnek nem gondolám az ország éjszaki részébe egy külön seregosztályt küldeni 's ez által elhátározó hadmunkálatot kezdeni. Ez idő óta minden meghódult fegyverünknek. Kevés nap alatt minden fogoly kiszabadítva lön, mert a' párttö embertelen csoportok egyrül egyik elszélesztettek. Az elnyomott 's kintott polgárok kiléptek rettentés tömlöczeitől. Csak hamar megmutatá győzedelmes és emberséges hadunk, millyenek érzelmei, 's millyen szörnyü különbség van törvényszerűség és bitorlás közt. Örömkönyre fakadt a' nép, 's fölemelvén kezeit ég felé, áldást könyörgött szabadítóira. Majus 27kén ez esztendőben végre leraká fegyverét az ellenség, miután Assiceiránál egy véres ütközetben újra megvereték. Elhagyá Santarem erős várát 's Evora felé húzódott vissza még mindig tetemes haderővel. Itt lön vége a' bitorlásnak, két esztendei folyvásti harc után; győzödelemmel vívtuk ki e' hosszú harcot sokkal nagyobb hatalom ellen és állandósággal, melly felül van minden dicséreten. A' királyné kormánya mindenütt elismérteték 's a' hűségi eskü iránta 's a' charta iránt megújították. Béke 's nyugalom örvendezteté a' nemzetet. Körülmények 's emberiségnél fogva önként 's nagy-lelkűen engedő föltételek adattak az ellenségnek, 's minthogy soha akaratom nem volt portugáliak ellen harcolni, hanem csak az őket elnyomó bitorlás és zsarnokság ellen, tehát a' királyné nevében másodsori bocsánatot hirdettettem, mint alaptéim 's szívem ohajtása kívánák. E' bocsánat czikkjei az urak elibe fognak terjesztetni. (Vége következik.)

N É M E T A L F Ö L D.

A' brüsseli lapokban aug. 27röl olvashatni: „Heves czivódások adták magokat elő azon vitályok alatt, mellyeket csapszékekben az aprilisi dúlások iránt kezdének. Tilmonti munkások, Mousban

adott vallomásikért kigúnyoltattak, meggyaláztat-
tak, sőt kérdőfésekkel is ijesztettek 's a t. — E'
kicsapongásokat figyelembe kell venni, nehogy
károsabb következei legyenek, mint magának a'
dülésnek. — A' Belge nem kétli, hogy mihelyt
megjő a' király Ostendéből, Goblet general fog
Evain g. helyett a' hadministeriumba lépni. — A'
journal de la Haye (hollandi félhivatalos lap) Ha-
ber bárónak Lepel és Labouchere amsterdami ke-
reskedőházhoz irt levelét közli, mellyben ez ér-
tesíti azt, hogy Torreno gróf tudósítását közlőtte
a' spanyol külső statusadósság leszállításáról don
Carlossal, 's ez neki azt nyilatkoztatá hogy ő ama'
pénzalapok birtokosai megnyugtatósára 's vigasz-
talására azon adósságot elismeri; mit azzal mutat
meg, hogy azon kölcsönben, mellyet most készül
fölvenni, ama' kötelezvényeket ötöd részben kész
fizetés gyanánt veendő. — Ugyanezen Haber bá-
rót d. Carlos iránt mutatott eddigi szolgálatiért a'
navarrai junta Navarrában meghonosította, 's a'
honosítási-oklevélben navarrai czimmal ruházta
föl. A' franczia rendőrtisztviség e' miatt Haber bá-
róné asszonynál, ki Párisban tartózkodik, nyomo-
zást tétetett. Mire Haber báró, hazája (Baden)
követe által ellenmondást nyújtott be. —

Némi haagai levelező aug. 27ről az Allg.
Z. ban a' hollandi árkász-sereg (Schutterei) haza
bocsátása fölött azon megjegyzést teszi, hogy e'
rendszabály semmi kép sem a' bekövetkező békü-
lés jelensége. Hollandia katonaságát elbocsátja
mert azt tartani terhére esik, de azért Belgium
iránt követeléseiről le nem mondott, sem azokkal
föl nem hagyott. Védve van Vilmos király minden
abeli joga az éjszaki hatalmak által. — 'S így
folytatja tovább elmékedéseit: „Ne tagadjuk, a'
londoni conferentia első időszakában midőn vala-
mennyi europai hatalom azon törekvék, hogy a'
fenyegetett béket föntartsa, midőn a' belga-hol-
landi zavar még az europai közháboru tüzes ka-
nócza lehete, midőn kelet, 's a' megsemmisítő
háboru a' pyrenaei félszigeten a' nagy diplomai
pillantást Hollandiától 's Belgiumtól még el nem
vonák, sem összemunkáló hajósereg a' közép-
geren még nem jelene, 's mindenek előtt a' négyes
szövetség kelet és nyugot közt még olly éles ha-
tárvonalt nem húza: akkor még sikerült volna
Belgium önállóságát 's függetlenségét Hollandia
áldozatin alapítani meg, ha Vilmos k. sziklaszi-
lád nem lett volna. De a' dolgok más fordulatot
vőnek. Már München-Grätzben elhatározottat,
hogy Hollandia követelése föntartassanak. Belgi-
um elválása tőlünk, nem okozta azon kárunkat,

mellyet vártak, 's mi csak azon áldozatokat saj-
náljuk, mellyeket Vilmos k. a' hálátlan belgákra
gyakran ó Németalföld kárával föcsérle. De köze-
leg az elhatározó pillantás; közeleg azon időpont,
mellyben a' közadósság kamatjait kell kifizetni. A'
generalstatusok megajánlák utóbbszor, még egy-
szer megfizetni azokat, de ezuttal többé bizonyo-
san nem.

S Z E R V I A.

Szerviából jul. 29ről következő levelet olvas-
hatni a' Hamb. Corr.-ben: „A' szerb nép feszül-
ten várja ismét az ország véneinek közel egybe-
gyűlését, minthogy a' folyó év februar hónapjában
Kragoijewaczban tartott gyülekezetben a' nép
reménye bé nem teljesült.

O L A S Z O R S Z Á G.

San Marino kis respublica: a' modenai's egy-
ház statusi kormánytól jegyzéket vett, hogy min-
den politikai szökevényt kihajtson birodalmából. A'
San Marinoi hatóság és a' hatvanosak tanácsa vonak
adott e' kívánságot teljesíteni. Azonban kényszerítve
érzé magát a' kis respublica, hogy Bernetti kardinál
kivánására bizonyos pesarói Leonardi nevű urat
kiadjon; már most a' modenai hg meg azt kívánja
hogy a' községi orvost, nem szökevényt, hanem
saját emberöket adják ki. Mit azonban a' hatóság
még nem tett.

N E M E T O R S Z A G.

Münchenben aug. 17kén vasárnap délután 4
órákor egy igen jó családból származott szerelmes
pár gyilkolta meg magát az angol kert leg-
népeseb helyén. — A' szerelmesek magokat szoro-
san egymáshoz köték, 's az ifju előbb 18 éves
kedvesét, azután magát lötte agyon. A' közel-
ben sétálók a' kettős lövésre figyelmesek lönek 's mi-
dőn oda léptek a' két szerencsétlen már holtan fekűtt
a' földön. — Drezdában aug. közepén 8 polgárt fog-
tak be. Az elfogatás nagy lármát okozott a' városban,
nem tudni politikai okokból e, vagy a' Schönberg
aszszony meggyilkoltatása miatt befogott 7 rab val-
omására történt az. Ez utóbbiakra kimondatott
az első bírósági ítélet, melly kettőt kerékre,
kettőt pallosra, kettőt fékházra kárhoztatott.

E L E G Y H I R.

Gothenburgi hírlapok szerint aug. 16ról az
egészségi hivatal az ország kapitányának az
orvosok azon nyilatkozását adta be, hogy a' göres-
járvány, ideglázra, 's typhusra (rothasztó hagy-
mázra) fajul. 15én még 140 holtat takarítottak
el, és százan maradtak sir szükében temettelle-
nül. A' cholera Jönköpingben is kiütött. Gothen-
burgban már 1225 halt el.

Szerkezteti Helme c z y. Nyomatja Landerer.

Igazítás: Mult sz. Jelenkor 2od old. 2ik szelet 24 sor. Farkaskedd nyomtatási hibát olv. — Tardoskedd.